

BİR TIP VE KÜLTÜR ADAMI MUHTAR TEVFİKOĞLU İLE SÖYLEŞİ

Muhsin Karabay

■ Yahya Kemal'in yakın dostlarından ve o dostluğun da bir nişanesi olarak, büyük şairimizin *Kendi Gök Kubbemiz*'deki "Bergama Heykeltıraşları" başlıklı şiirini kendisine ithaf etmiş olduğu 1924 İstanbul Cihangir doğumlu Muhtar Tevfikoğlu ile sadece iki defa görüşebilmiştim; ilki İstanbul'da Tünel'de, Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezindeki "Dostları Yahya Kemal'i Anlatıyor" toplantısında, diğeri de şimdi aşağıda okuyacağınız 1996 yazını geçirmek üzere geldiği Pendik'teki evinde gerçekleştirmiş olduğumuz sohbet vesilesiyle...

Ankara'ya gidişlerim çok seyrek olduğundan maalesef onu Ankara'da ziyaret etme imkânım olmamıştı. Aradan geçen yıllar içinde herhangi bir haberleşmemiz de olmadığından kendisinin artık hayatta olup olmadığından bile emin değildim. Zira İstanbul'da onu tanıyan herkese sormama rağmen hiçbirinden bilgi alamamıştım. Nihayet şimdi hatırlayamadığım bir kişiden veya bir kaynaktan onun 2006 yılında vefat etmiş olduğunu öğrenmiştim. Demek ki bir tıp adamı olmanın, özellikle biyografik eserlerin yanında hikâyeleri ve makaleleriyle de Türk kültürüne büyük hizmetlerde bulunmuş bu değerli yazarımız sessiz sedasız aramızdan ayrılmıştı.

Rahmetli Muhtar Bey'in vefatının ardından Ocak 2010'da Ankara'ya gittiğimde 10 Ocak günü bende bulunan ev adresini, Tevfikoğlu Apartmanı'nı arayıp buldum. Binanın dışarıdan, apartmanın girişinin ve daire kapısının fotoğraflarını çektim. Şimdi hatırlayamadığım bir kişiden aldığım bilgi üzerine yakın dostu Prof. Dr. Şükrü Elçin'in Ankara Üniversitesinde görev yapmakta olan oğlu öğretim üyesi Murat Elçin Bey'in yanına gittim. Onunla görüşüp çeşitli bilgiler aldıktan sonra da Ankara Karşıyaka Mezarlığı'ndaki kabrini ziyaret ettim. Mezar taşının ön yüzünde "Dr. A. Muhtar Tevfikoğlu 1924-2006 Hekim ve Edebiyatçı U.7/P.1729", arka yüzünde de Yahya Kemal'in "Sessiz Gemi"sinin ilk dörtlüğü yazılıydı.

Şimdi sizleri Muhtar Tefvikoğlu ile 1996 yılının yazında Pendik'teki evinde yapmış olduğumuz sohbetle baş başa bırakırken, kendisine Allah'tan gani gani rahmetler; mekânının cennet, makamının da ali olmasını diliyorum.

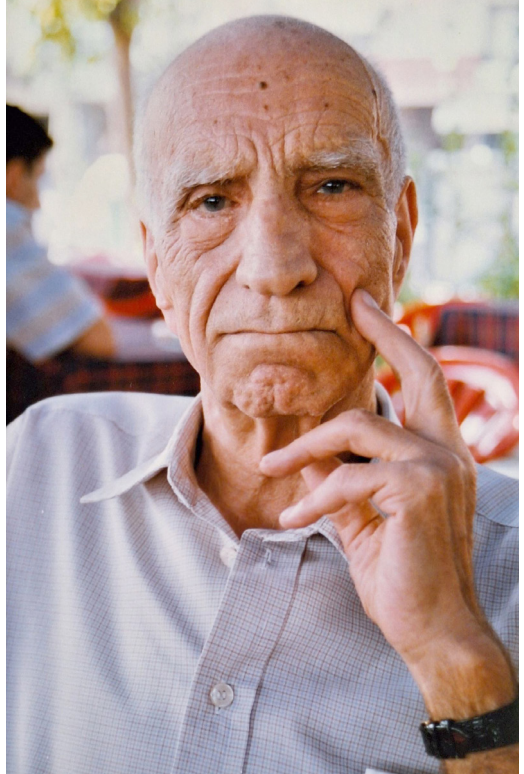
Bergama Heykeltraşları

-Muhtar Tefvikoğlu'na-

Pek taze penbe tenlere benzer bu taşları
Yontarken eski Bergama heykeltıraşları
İlhâm eden vücûdun edâsıyla mest imiş;
Heykeltraş demek o zaman putperest imiş.
İnsan vücûdu bâzan açık, bâzan örtülü,
Her çizgisiyle san'atı canlandıran büyü,
Artık dehâya eski güzellikte sinmiyor.
Gördük ki yer yüzünde ilâhlar gezinmiyor.

Yahya Kemal Beyatlı

Hocam bugün 1 Eylül 1996. Bu güzel evinizde beni ağırladığınız için öncelikle çok teşekkür etmek istiyorum. Ne mutlu sizleri burada görmek. Yahya Kemal'i tanımış bir insan olarak sizinle aynı masada sohbet etmek benim için büyük bir zevk. Bugün sizin hakkınızda ve bugüne kadar tanımış olduğunuz önemli insanlara dair konuşalım. Biraz önce siz de günümüzün kültüre olan uzaklığından bahsettiniz. O acınızı ifade ettiniz. İşte artık bu acıyı yaşayanlar azaldı toplumumuzda. Belki ben de bu acıyı sizin kadar yaşayamıyorum. Siz büyük şahsiyetleri tanımış bir insan olarak çok daha büyük bir acı duyuyorsunuz. İşte bu acıları dile getirelim, konuşalım, hissiyatınızı buraya aktaralım. Ben dinliyorum, bu ses kaydını benden sonrakiler de dinlesin. İçinizden geldiği gibi, hiçbir şeye bağlı kalmadan, konudan konuya atlayarak; gerektiğinde, yani konudan uzaklaşmak diye bir endişemiz olmadan rahatlıkla bir sohbet edelim lütfen. Sözü size bırakıyorum.

Efendim kültürümüzdeki yozlaşma günden güne artan, eksilmeyen, bir hadise. Bu acıyı hepimiz, bütün münevverler hissediyor. Hissetmesi gerekli. Hissetmeyenler de büyük bir noksanlık içinde. Kültürümüzdeki yozlaşma, *dejenerans* sanırım evvela dilimizle başlıyor. Türkçeyi, İstanbul Türkçesini, İstanbul şivesini güzel konuşmuyoruz. Kelimelerin mana olarak da, telaffuz olarak da, ses olarak da hakkını vermiyoruz. Her gün gazetelerde, mecmualarda yüzlerce hata var. Bakın, siz teşrif etmeden evvel bir gazete okuyordum, orada “mai-yetinde” kelimesini “mahiyetinde” diye yazmış. Ve iki yerde de aynı şeyi söylüyor. O yazarın diğer yazılarında da aynı şekilde birçok hatalar var. Yabancı kelimeleri de değiştiriyorlar. “Doküman” kelimesini “doküman”, “dökmek”ten geldiğini zannediyorlar, “doküman” diye kullanıyorlar. Televizyonları açın. Her kanalda spikerler, sunucular pek çok hata yapıyorlar. “Âbide” demiyor, “abide” diyor. Misaller çok. Evvela dilimize sahip çıkmamız lazım. Sonra tarihimize, uzak ve yakın geçmişimize sahip çıkmamız lazım. Birçok millî değerimize karşı bigâneliğimiz var. Onları tanımıyoruz. Tanıyanlar da onları layıkıyla tanıtmak için hiçbir gayret sarf etmiyorlar. Ben Rıfkı Melül Meriç’i yazarken yazdım ve yayınladım. Ali Emîrî Efendi’yi yazarken bunu da yazdım ve yayınladım. Fahri Celâl Gökbulga’yı ve son olarak da Âkil Muhtar Özden’i yazarken ve yayınlarken nice sıkıntılarla, güçlüklerle karşılaştım. Bir kere bu millî değerlerimizi bilenler parmakla gösterilecek kadar az diyebiliriz. Bir Âkil Muhtar’ı Batı dünyasının çok iyi tanıdığı, dünya ilim tarihine mal olmuş büyük değerimizi hekimler de dâhil olmak üzere hiçbir münevver Türkiye’de tanımıyor. Oysa millî değerlerimize sahip çıkmalıyız. Onları tanımalı ve tanıtmalıyız. Böylece yeni nesiller onlara örnek almalı, onlara benzemeye çalışmalı ve hatta ellerinden geliyorsa onları aşmaya çalışmalıdır. Aşmalıdır. Millî kültürümüzün gelişerek devamı bence buna bağlıdır. Yakın zamanda yaşamış, daha dün denecek kadar yakın zamanda yaşamış ve vefat etmiş olan şahsiyetleri bile hiç tanımıyoruz. İşte Âkil Muhtar onlardan biri, işte Rıfkı Melül onlardan biri, işte Fahri Celâl Gökbulga onlardan biri. Daha niceleri var. Herhâlde yeni nesillere bunları öğretmemiz gerekiyor. Yeni nesiller bunları öğrendikçe, millî değerlerimizin bütün cepheleriyle, bütün yönleriyle farkına vardıkça kendileri de onlar gibi onlara yakın, hatta onlara eşit birer değer olabilirler. İstedığımız da budur yeni nesilden. Öteden beri Yahya Kemal de dâhil olmak üzere benim tanıdığım çok değerli dostlarım hep bu konu üzerinde hassasiyetle ve ısrarla durmuşlardı. Sohbetlerimizin temel konularından biri de buydu. Yani uzak ve yakın geçmişimize karşı yabancılığımız... Bilhassa Yahya Kemal bunun acısını çok derinden hissediyordu. Biliyorsunuz İtri şiiri bile millî sanatımıza, millî değerlerimize, bigâneliğimizi ortaya koyan şiirlerden biridir. Ve sonunda da; “Öyle bir musikiyi örten ölüm bir teselli bırakmaz insanda”, diyor ki çok haklıdır. Öyle bir musikiyi örten ölüm elbette insanda bir teselli bırakmaz. Bu nasıl halledilir, nasıl ortadan kaldırılır bilemiyorum. Pek ümitli de değilim. Onu da itiraf edeyim. Halledileceğini, ortadan kaldırılacağını da sanmıyorum. Çünkü sözlerimin başında da söylediğim gibi bu mazimize karşı yabancılaşıma gittikçe azalacağına çoğalıyor. O hâlde ümidimiz de kalmıyor, diyebiliriz. Ama yine

de bedbin olmamak lazım. Elimizden geldiği kadar bir şeyler yapmamız lazım. Kendi meslek sahamızın içinde ve meslek sahamızın dışında yani kültürel sahada elimizden geldiğince bir şeyler yapmamız lazım. İleriye, yeni nesillere iyi örnekleri bulup çıkarmak ve önlerine koymak bizim vazifemiz. Aksi takdirde yeni nesiller yabancıların ne idüğü belirsiz değerlerine, onların cazibelerine kapılacak ve kendi öz benliklerinden uzaklaşacaklar. Nitekim bugün bile bunun örneklerini acıyla müşahade etmekteyiz. Fakat inşallah bundan sonra bir gayretle ve hele az evvel sizinle konuşurken temas ettiğiniz gibi bir devlet politikası olarak ele alınırsa bu iş önlenebilir. Güç olmakla beraber, çok zor olmakla beraber imkânsız olmadığını söylemek istiyorum. Yani bunu imkânsızdır diyemediğim için inşallah bu iş halledilecektir diyorum. Durum bu Muhsin Bey.

Evet, hiç de kolay değil hocam. Çünkü aradan geçen yıllarla beraber büyük bir kültür yozlaşması meydana geldi. Bunu tamir etmeye çalışmak oldukça zor. Çünkü şimdi restorasyonu süren eski eserlerin, oradan örnek alırsak diye düşünüyorum, ilk hâllerine getirilmesi, zaten söz konusu değil ama doğru dürüst restore edilebilmeleri bile büyük bir iş. Şu anda bunu yapacak yeterli sayıda usta yok. Üniversitelerimiz var. Şu anda zannediyorum 40'a 50'ye yakın üniversite oldu. Bu üniversitelerimizin henüz bunları yapacak öğrenciyi yetiştirme derdi yok. Yetişmiş eleman da söz konusu değil. Restore edilmeyi bekleyen birçok eserimiz var. Birçoğu neredeyse yok olmakla karşı karşıya. Geçen yaz bir tatile çıkmıştım. Yani ömrümde belki ilk defa yaptığım bir şey. Memleketimi görmek istiyorum. Memleketimin her şeyini tanımak istiyorum. Memleketimizi sevmek, ama nasıl sevmek? Memleketinizi görmemişsiniz. Bir Konya'yı görmemişsiniz, bir Akşehir'i görmemişsiniz, bir Ankara'yı görmemişsiniz, memleketi seviyorum diyorsunuz. Memleket böyle sevilmez. Memleketinizi tanıyacaksınız. A'dan Z'ye insanını tanıyacaksınız, bitki örtüsünü tanıyacaksınız, tarihî eserlerini tanıyacaksınız, mezar taşlarını göreceksiniz, yemeklerini yiyeceksiniz... Memleketi böyle sevebiliriz ancak. İnsan tanımadığı şeyi de sevemez ki hocam. O değerlere sahip çıkamaz. Ben biraz önce size söyledim. Kendi kasabamdaki eski tarihî mezar taşlarının ne hâle geldiğini yakın zamanda gördüm. İlk defa geçen gidişimde, şu anda artık tekel deposu hâline gelmiş olan sahanın eskiden tarihî bir mezarlık olduğunu öğreniyorum. Ve yaptığım kısa bir çevre gezisiyle de bunu ispatlayan mezar taşlarını görüyorum. Onların fotoğraflarını çekiyorum. Ve soruyorum, hiç kimse buna sahip çıkmadı mı? Nerede bu eski mezar taşları? Nereye gitti? Kimsenin bilgisi yok. Dolayısıyla Hocam, içler acısı bir durumla karşı karşıyayız. Bir insan sahip olduğu şeyi bilmezse, onun değerini anlamazsa, kaybettiği zaman da üzülmez ki! İstanbul'da yok mu? Binlercesi var. İşte en ücra köşenizde de bu, İstanbul'da da bu. Dolayısıyla bu kültürel doku ortadan kalkınca insanlar artık ancak yeni, hiçbir değer ifade etmeyen binalarla karşı karşıya kalıyorlar. Çeşmelerimiz yok oldu hocam. Değil mi? Bu nesil bu bahsettiğimiz tarihî eserleri sevmemezse onlara sahip çıkmayacaktır. İstanbul'da restore edilen bazı çeşmeler vardı. İnanın bir hafta geçmeden o güzelim muslukları, çeşmeleri parçalandılar. Şimdi nasıl bir nesil yetiştiği işte ortada. Ben buradan biraz geriye dönmek, yani sizin biyografinizi de bu arada bütün ayrıntılarıyla rica ediyorum hocam.

Bakın kendi memleketinizde mezarlıkları dolaşmışsınız. Mezar taşlarından bahsediyorsunuz. Güzel bir hassasiyet. Mezar taşları sade yapı bakımından değil kitabelerinin hususiyeti bakımından da çok enteresandır. Zaten vatan da biraz mezarlarla ilgilidir. Yahya Kemal de bu kanaatteydi. Ernest Renan'ın sözüdür. *“Les cendres des morts ont créé la patrie”* diyor. Vatan ölülerin küllerinden yaratılmıştır. Ölülerimize karşı da hassas değiliz. Ölülerimize karşı da biganeyiz. Zannediyorum ki dünya edebiyatında mezar kitabesi bakımından en mükemmel örnekleri veren biziz, Türkler. Ama son zamanlarda son derece ihmalkâr bir yapıya büründük, o eski sanat eseri, mezar kitabelerini de yok olmaya, tahrip olmaya, mahvolmaya bıraktık, terk ettik. Ölümün, Muhsin Bey, felsefesini yapmak zor bir şeydir. Yapılmıştır da. Pek çok örnekleri var. Çeşitli açılardan yapılmış. Ölümün şiirini yazmak çok güçtür. Ama biz o kadar hassas, o kadar zarif yaratılıştaki bir milletiz ki, ölülerimize duygularımızı, teessürümüzü, fevkalade güzel ifade etmişiz. Ben bazı mezarlıkları dolaşıyorum. İstanbul'da, Ankara'da ve vaktiyle bulunduğum yerlerde o eski zarif mezar kitabelerine çok nadir rastlıyorum. Pek az. Diğerleri kaba saba sıradan şeyler. Mesela Mithat Cemal, bir dostunun yirmi yaşında ölen oğluna bir kitabe yazmış. Mezarı için. Bilmiyorum gördünüz mü bunu? Fevkalade zarif bir şey. Kitabe şöyle, gayet kısa:

Babasıydım bu mezarın.

Bu hayâlin, bu taşın.

Ben de gördüm güneşin yerde doğup battığını.

Basma ey yolcu bugün bağrına toprak diyerek,

Daha dün yirmi yaşındaydı bu toprak yığını.

Fırtınaysan bile ey yolcu, geçip çığneme dur.

Bu mezar oğlumdur.

Bu kadar zarif, bu kadar veciz şeyler yazmışız. Mithat Cemal daha, son zamanların şairi. Eskileri alalım. Eskilerde de hep fevkalade zarif şeyler var. Son derece ince, son derece şiirli ama şimdikilere gidiyorsunuz, ya doğum ve ölüm tarihleri, o da biçimsiz rakamlarla ya da vezni ve kafiyesi olmayan basmakalıp birbirlerinden kopya edilmiş üç dört mısra. Mısra demek de doğru değil. Üç dört satır. Tabi eski bir medeniyetin vârisiyiz. Bu medeniyetimizin bir parçası da mezar taşlarımızdır. Çeşmelerden bahsettiniz. Türk medeniyeti biraz da su medeniyetidir. Eski çeşmeler, eski havuzlar, eski sebiller biraz da su medeniyetidir. Benim talebeliğim zamanında Bayezid'de bir havuz vardı. Zarif bir havuz. Ve İstanbul'un birçok yerlerinde de ona benzer havuzlar vardı. Şimdi onlardan ben bir tanesini bile göremiyorum. Zaten demin siz de buyurdunuz, bir çeşme yapılırsa üç gün sonra musluğunu koparıyorlar. Sadece çeşmenin kitabesi de değil. Yine de bedbin olmamak lazım. İnşallah bir gün bu türlü hastalıklarımız da geçecek. İyileşeceğiz. Her iki manada iyileşeceğiz ve kültürümüze, mimarimize, musikimize, şiirimize, ilmimize sahip çıkacağız. Batı'ya karşı aşağılık kompleksi içinde bulunan bir takım münevverlerimiz var. İşte bu aşağılık kompleksini kırmaları lazım evvela o münevverlerin, o sözde münevverlerin.

Son zamanlarda hayatını, eserlerini ve şahsiyetini yazdığım Âkil Muhtar, bir devrin, Türk münevverindeki aşağılık kompleksini kıran bir insan. Bunun üzerinde durdum. O kompleksi kırmış adam. Biz de varız demiş ve bunu kabul ettirmiş Batıya. Bütün dünya tıp literatürüne adını altın harflerle yazdırmış. Bu sadece Âkil Muhtar ismiyle değil, Türk olarak bize ne iftihar veriyor? Yani onun adı Âkil Muhtar olsun, onun adı bir başkası olsun, bu o kadar ehemmiyetli değil. Onun adı Türk'tür. Bu gururu biz de Âkil Muhtar kadar yaşıyoruz, hissediyoruz, duyuyoruz. İşte bu.

Evet hocam. Şimdi isterseniz sizin biyografinizle beraber konuyu genişletelim. Doğumunuzdan başlamak üzere hatırlayabildiğiniz kadarıyla detaylı bir şekilde an-

Muhsin Karabay ve Muhtar Tefvikoğlu

latabilirseniz çok memnun olurum. Siz kendiniz anlatmak istediklerinizi detaylı bir şekilde anlatınız hocam. Nerede doğdunuz? Kaynaklar bazen yanlış bilgilerle dolu oluyor. Biraz önce siz de ifade etmiştiniz. Bu sizin kendi ağzınızdan yazılacak bir biyografi olacağı için en doğru şekliyle ancak sizden dinleyebiliriz bunu.

İstanbul, Cihangir'de doğmuşum. Fakat babamız Ankaralı, bütün ailesiyle birlikte. Annem İstanbullu. Annem meşhur şekerçi Hacı Bekir'in torunu. Aile çevremizde müzik, şiir ve sanatın diğer kollarından zevk alan birtakım sanat-kâr yaradılışlı insanlar vardı. Rahmetli babam da şiir ve musiki ile çok yakından ilgileniyor ve evimize sık sık gelen misafirler arasında, umumiyetle şairler, ve müzisyenler oluyordu. Dayım İstiklâl Marşı'nın bestecisi Zeki Üngör'dür. Annemin en büyük abisi. Böyle bir sanat havası içinde yaşadım. Çocukluğum böyle geçti. Rıfkı Melül Meriç de babamın yakın dostlarından Kütahya'da.

O zaman Kütahya Ortaokulunda Türkçe öğretmeni idi Rıfki Melül Meriç. Ben çok küçüktüm, kısa pantolonlu. Fakat Rıfki Melül Meriç'i kendine has bir üslupla, fevkalade güzel, fevkalade zarif konuştuğunu bugün gibi hatırlarım. O günkü sohbetler hâlâ hatırımdadır. Ama gel zaman git zaman... Sonra Rıfki Melül Meriç'le İstanbul'da karşılaştık. Ve Rıfki Melül Meriç'i tedavi eden hekim oldum hasbelkader. Ve vefatına kadar da dostluğumuz devam etti. Öteden beri şiir, edebiyat, musiki ve sanatın bütün konularıyla ilgileniyordum ama tıbbi seviyordum. Ailece de teşvik görüyordum, tıba girmem için. Tıp fakültesi-ne girdim, bitirdim, ihtisas yaptım. Bir süre İsviçre'de kaldım. Tıbbi tetkikler yaşadım. Fakat hiçbir zaman edebiyattan kopmadım. Zaten edebiyatın temel konusu insandır. İnsandan ayrı bir edebiyat söz konusu değildir. Beden ve ruh bütünlüğü içinde ele alan bir ilim ve sanat kolu. Onun için tıpla sanat, tıpla edebiyat, bir çelişki manası taşımaz. Çehov, doktordu. Pek çok örneği var, bir tane, iki tane değil. Filozof Descartes de doktordu. Fransız yazarı, zamanımı-zın, asrımızın Fransız yazarı Georges Guillemine, doktordur. Cenab Şahabeddin doktordu. Şeyhî, divan edebiyatının büyüklerinden, doktordu, göz doktoru, kehan. O devrin kelimesiyle "kehan", göz doktoru. Aslında Fuzûlî de doktordu. Yani şu anda size Türk ve dünya edebiyatından mesleği hekimlik olup da edebiyat sahasında temayüz etmiş yüzlerce isim sayabilirim. Yani şunu söylemek istiyorum; mesleğimi çok sevdim ve çok seviyorum. Hiçbir zaman ondan ayrılamam. Fakat edebiyattan da vazgeçemem. Çehov'un bir sözü vardır. Diyor ki: *"Hekimlik nikâhlı karımdır fakat edebiyat metresimdir, ayrılammam."* Yani bunun gibi, bir tarafta kendi mesleğim, yıllardan beri icra ettiğim ve etmekte olduğum mesleğim, bir tarafta da aynı şevk, aynı heyecan ve aynı tempoda devam ettirmeye çalıştığım edebiyat çalışmaları... Biliyorsunuz önce *Hikâyeler* kitabımı çıkardım. Kitap olarak yayınlananları söylüyorum. Daha evvel makaleler falan çıkmıştı. *Hikâyeler 1*, 1980'de Kültür Bakanlığı Yayınları arasında intişar etti. Sonra ikinci baskısı da yapıldı. Sonra *Hikâyeler 2* diye diğer hikâyelerimi bir araya getirerek ikinci kitabı çıkardım. Şimdi henüz kitap hâline gelmemiş fakat bir kitabı dolduracak kadar yani *Hikâyeler 3* diye çıkacak kadar veya bir başka isimle çıkacak kadar hikâyeler de var. Yayınlanmış ve yayınlanmamış olanlar da var, o da dördüncüsü. Dosyalarda durmakta. Ben çabuk yazamıyorum. Yazdıktan sonra da çabuk neşretmiyorum. Çok bekletiyorum. Kıyamıyorum birdenbire neşretmeye. O artık benim vücudumun bir parçası gibi oluyor. Onu yayınlarsam sanki benden çıkacakmış gibi bir hâl. Ama tabii yayınlamak da lazım. Üstat Yahya Kemal de böyleydi. Kolay yazamıyordu ve yazdığını da kolay yayınlamıyordu. Ben şahidim son on iki senesi içinde. Bir şiirini tamamlamak için neler çektiğini ve tamamlanmış gibi görünen şiiri sonradan kaç defa değiştirdiğinin ben bizzat şahidiyim. Ama şimdiki, gene bakın bugünkü nesle dönüyoruz, ister istemez ayağımızın yere basması lazım, şimdiki çok kolay yazıyorlar ve çok çabuk neşrediyorlar. İsmi oldukça tanınmış bir şair dostumuz var. Ankara'da benim evime pek yakın bir yerde oturur. Her zaman bana geldiğinde cebinden birkaç şiir çıkartır. Ve onları gösterirken de; *"Şu şiiri, evden çıktım size gelirken yazdım."* diyor. Evden çıkıp bana gelirken

eğer otobüsle geliyorsa beş dakikadan fazla sürmez. Yayan geliyorsa en fazla on dakikadır. Çok yakın. On dakikada, beş dakikada yazılan şiir o kadar olur. Tabi o, beş on dakika içinde yazılan şiirin içinde beş on taneden fazla hata var. Türkçe hatası, dil hatası, mantık hatası, ahenk hatası, söyleyiş hatası, beş on taneden fazla hata var. Yani şunu söylemek istiyorum, acele etmemek lazım. Sanat, sabrın meyvesi. Eğer sabrınız yoksa bu işten vazgeçin. Çünkü o meyveyi koparamazsınız. Koparttığınız meyve lezzetli meyve olmaz. Olgun meyve olmaz. Ham meyve. Sonra, demin de üzerinde durduk ya, bazı şeyler beni çok derinden üzmeye başladı. Mesela, millî değerlerimizi tanımıyoruz. Bir Ali Emîrî Efendi... Kim bu diyorlar. Bir Fahri Celâl Göktulga... Kim bu diyorlar. Ben kendi kendime bazen kendi çevremde küçük anketler yapıyorum. Mesela 5-10 kişiye soruyorum. Daha geniş çevrelere sorduğum da oluyor. Mesela bazen Ankara'da Hacettepe Üniversitesine yahut Gazi Üniversitesine bir konferans, bir sohbet toplantısı için beni davet ediyor bölüm başkanları. Geliyorlar alıyorlar. Orada daha geniş çevre buluyorum. Mesela otuz kırk kişiye birden soruyorum. Diyorum ki Fahri Celâl kim? Bir tek kişi Fahri Celâl'in kim olduğunu söyleyemiyor. Hani biri dese ki doktordur Fahri Celal. Tamam, biliyor diyeceğim. Biri dese ki yazardır, biliyor diyeceğim. Çünkü hem bir doktor cephesi var, on beş sene Bakırköy Hastanesinin başhekimliğini yaptı hem de bir yazar cephesi var. Hem de iyi bir yazar. Fahri Celal'in kim olduğunu bilmiyorlar. Ali Emîrî Efendi 1924'te ölmüş daha eski. Onu da bilen yok. Doğduğu yerde, yani Diyarbakır'da bilen yok, doğduğu ve çok sevdiği Diyarbakır'da bilen yok. İşte bunlar beni pek derinden üzdüğü için bir takım monografiler hazırlamaya başladım. İlk defa Rıfki Melül Meriç'i yazdım. Rıfki Melül Meriç de bir bakıma meslektaşımız sayılır. Çünkü tıbbiyenin beşinci sınıfına kadar okunmuştur, beşinci sınıftan ayrılmıştır. Ve hiçbir zaman tıbbiyelik ruhu onu terk etmemiştir. Daima hekimlerin yanında ve hekimlere karşı son derece sevgi ve saygı dolu bir insandı. Onu da bilen yok. Hiç kimse bilmiyor. İlk defa Rıfki Melül Meriç'i, ondan sonra Ali Emîrî Efendi'yi. Hatta o kadar, Ali Emîrî Efendi üzerinde ben çok yıllarımı verdim. Bütün o kütüphaneyi didik didik ettim. Hatta o kadar Ali Emîrî Efendi ile dolmuşum ki artık hücrelerime kadar Ali Emîrî Efendi intikal etmiş ki, günün birinde Ali Emîrî Efendi hakkında bir şiir de yazdım. Ve neşrettim bu şiiri. "Ali Emîrî Efendi'ye" adını taşıyan bu şiiri gördünüz mü bilmiyorum. Hatırimda kaldığı kadarıyla okuyayım isterseniz:

Bir kubbe saltanatı... Lale ve gül destesi...
 Bir uğultu hâlinde geçmiş zamanın sesi.
 Ne varsa bu seste var; düşümüz, gerçeğimiz,
 Eski günlerimizle mutlu geleceğimiz.
 Aydınlık gönüllerde yüzyılların bestesi
 Kitap yapraklarına teslim etmiş bu sesi.
 Bahçesinde dolaştım azîz hâtıraların,
 Gök kubbenin altında birleşti dün ve yarın.
 Zamanın ötesinden belirdi üslûbumuz.
 Çehremiz aynalarda, sayfalarda ruhumuz.

Lekesiz gökyüzünde on beş bin kuş kanadı...
On beş bin yeni haber sâhibini aradı.
Müjdeleri verildi, açıldı yaprak yaprak,
Lâle ve gül bahçesi hâlini aldı toprak.
İhtiraslı ellerle okşanıp birer birer
Saygıyla selâmlandı asırlık sevgililer.
San'atın mûcizesi, destanımızın dili,
Bir kubbe kurşununa bin güneş vurmuş gibi!
Malazgirt'ten bu yana asîl hikâyemizden
Bu saygı insanlığa yâdigâr olsun bizden!

İç ve dış yapısıyla Osmanlı medresesi...
Sağdaki ilk odadan nâzırın ince sesi
Aksetti duvarlara, kitaplara, raflara.
Kütüphane nâzırı endişeli bu ara;
Bir sahafta görmüştü eski bir el yazması,
Cildi ve tezhibiyle bir hazine en azı...
Terekesinden çıkmış meşhurlardan birinin.
Gördüğü günden beri zavallı Emîrî'nin
Gündüz düşüncesinde, gece uykularında,
Bu gemi batmamalı yokluğun sularında...

Bu duygu kazandırdı millete bir hazîne.
Günden güne çoğaldı... Ne kaldı kendisine?
Ne bir çöp kendisinin ne kendi bu dünyada.
Cüceler kurtuluşu ararlar iftirâda.
Bitsin artık kıskançlık, kapansın garaz ve kin,
"Diz çok önünde şimdi Emîrî Efendi'nin!"

Şiir bu. *Türk Kültürü*'nde çıktı. Hatta bunun için şöyle bir şey de duydum. Abdülkadir Salgır Bey vardır bilir misiniz? Kütüphaneler Genel Müdürü'ydü. Bir Türkoloji kongresinde Londra'da bütün dünyanın her tarafından Türkologlar ve kütüphane uzmanları toplanmışlar. Abdülkadir Salgır dönüşünde bana bunu anlattı. Orada, bu benim "Ali Emîrî Efendi" şiirimi okumuş. Abdülkadir Salgır diyor ki, beş defa okuttular şiiri ayakta. Gözlerim yaşardı, bir Türk olarak iftihar ettim, diyor. Abdülkadir Salgır Bey, Kütüphaneler Genel Müdürü. Duyarak yazdım. Çünkü yıllar yılı bu adamın hayatını, eserlerini inceledim. Baktım, bizim kendi profesörlerimiz, isim de vermek istemiyorum bu adamın aleyhinde. Niçin aleyhinde, bunu kurcaladım. Niçin? Haa, şunun için. Ali Emîrî Efendi bunların eserlerini tenkit etmiş. Bizde biliyorsunuz tenkide karşı hazımsızlık var. Kimse istemiyor eserinin tenkit edilmesini. Ama Ali Emîrî Efendi, mesela *Şeyhülislâm Yahya Efendi Divanı*'nı neşreden, İbnülemin Mahmud Kemal Bey'in eserini o kadar çok tenkit etmiş ki, o zaman *İkdam* gazetesinde, şöyle baktım tefrika ediyor âdetâ. Her gün arkası arkasına yüzlerce yanlış, yüzlerce yanlış. Okuma hatası, tefsir hatası, tarih hatası, bir sürü hata. Tabi

bu adam, fena hâlde sinirleniyor bu tenkide. İstemiyor tenkit edilsin. Ama Ali Emîrî Efendi tenkit ediyor, haklı. Haklı adam. Yani söylediklerinin hepsi doğru. Aleyhinde İbnülemin Mahmud Kemal Bey. Gene bazı tenkitleri dolayısıyla Fuat Köprülü de aleyhinde Ali Emîrî Efendi'nin. Ama Ali Emîrî Efendi hepsinde haklı. Dikkat ederseniz, şiirin bir yerinde ne diyorum?

Bitsin artık kıskançlık, kapansın garaz ve kin
“Diz çök önünde şimdi Ali Emîrî Efendi'nin!”

İşte bunu söylüyorum. Ve yine dikkat ederseniz, bir kubbe saltanatı. Haki-katen Türk sanatı ve Türk medeniyeti bir kubbe saltanatıdır. Lale de gül de bizim millî çiçeğimizdir. Bütün motifler öyledir. Sonra, sağdaki ilk odadan nâzırın ince sesi, diyorum. Yani aradan mısraları açıklamak için veriyorum şimdi. Feyzullah Efendi Medresesi'ne gittiniz mi? Fatih'teki Ali Emîrî Efendi Kütüphanesine? İşte içeriye girdiğiniz zaman sağdaki odada oturuyor. İncecik bir sesi varmış. Ve araştırma yapanlara son derece yardımcı olurmuş. Yardım ettiklerinden biri de Fuat Köprülü. Hemen hemen bütün eserlerinde onun yardımını görmüş, Emîrî Efendi'nin yardımını görmüş. Ali Emîrî Efendi, defterdarlıktan emekli. En son vazifesi defterdarlık. Çok az bir para, 29-30 lira kadar bir para geçiyor eline, emekli maaşı. Fakat maaşının tamamını kitaplara veriyor. Nadide kitaplar arıyor, tek nüsha ilk eserler. Onları arıyor, buluyor ve varını yoğunu, cebinde ne kadar para varsa veriyor. Onun için de tabi evinde bakımsız. Yani gıdasına para ayıramıyor. Üstüne başına para ayıramıyor. Kışın sobasına odun alamıyor. Paltosu yok. İbnülemin Mahmud Kemal Bey bunlara takılıyor hep. Perişan dekoru. Yok bilmem, evine girdiğiniz zaman fakirlik ve

pislik içinde... Ya, bu adam aldığı kitabı veriyor. Oda soğuktu, sobası yanmıyordu tabi. Yani şimdi toparlayarak şöyle söyleyebiliriz. Millî değerlerimize mutlaka sahip çıkmalıyız, mutlaka onları tanımalıyız. Ve layık oldukları ölçüde tanıtmalıyız yeni nesillere. Ben Ali Emîrî Efendi'yi, Rıfkı Melûl Meriç'i, Fahri Celâl Göktulga'yı, Âkil Muhtar Özden'i tanıtırken vicdani bir huzur duydum. Ruhlarının şad olduklarını düşündüm. Bunu duydum.

O kesin hocam. Tenkit müessesesinden bahsettiniz. Tenkit müessesesi bizde pek gelişmemiş. Evet, gelişemez. Çünkü o kadar ince hesaplar var ki... Bir kişinin eserini tenkit edemezsiniz. Ettiğiniz anda topun ağzındasınız. Şimdi hem bu var hem de o işi yapacak kültüre sahip insan kalmadı. Dostluklarını kaybetme tehlikesiyle de tabii karşı karşıya insanlar. O yüzden, çok güzel, demek zorunda kalıyorlar. Biliyorsunuz, hatırlayacaksınız rahmetli Orhan Şaik Gökyay'ın bir eseri vardır, Destursuz Bağa Girenler, diye. Rahmetli Orhan Şaik Gökyay hoca, bilgisi engin bir insandı. Dolayısıyla bir Orhan Şaik Gökyay olacaksınız ki kalkıp bir makale yazabileceksiniz bir eser hakkında. Tabii hocam bu kolay bir şey değil. Yani bu yüzden de yapılan hatalar ortaya çıkmıyor. Bir eserde olan hatalar başka bir esere yansıyor. Bazen bakıyorsunuz bilgi hataları devam ediyor. Bu biyografilerde çok oluyor. Bazen biyografileri karşılaştırıyorum. Görüyorum ki herkes birbirinden aldığı için bazı bilgi hataları devam edip gidiyor. Hocam şimdi ben sizin bana vermiş olduğunuz hakkınızdaki ansiklopedi maddesi için teşekkür ederim, sağ olun, hazırlamışsınız. Eksik olmayın. Fakat benim için önemli olan sizin kendi dilinizden, kendi ağzınızdan hayatınızı detaylı olarak dinlemek. Tabii sizin zamanınızın müsait olduğu ölçüde. Yani Muhtar Tevfikoğlu kimdir? Biraz ailenizden ve mesleğinizden bahsettiniz. Çocukluğunuzdan itibaren hatırlayabildiğiniz kadarıyla nasıl bir hayat yaşadınız? Hangi okullarda okudunuz? Nerelerde bulundunuz? Nerelerde çalıştınız? Kimlerle beraber oldunuz? Hayatınızı yönlendiren olaylar var mıydı? Şahıslar var mıydı? Bunlar kimlerdi, nelerdi? Bunları da anlatırsanız çok iyi olur. Bunlardan da bahsedebilir misiniz? Elbette hayatınızın belli noktaları tabi ki önemli bizim için ama detayları da öğrenmek istiyoruz.

Güzel söylüyorsunuz. Sizin arşiviniz için bir malzemedir bu. Evet. Benim kendimden bahsetmem benim hoşuma gitmiyor. Başkasından bahsetmek hoşuma gider de kendimden bahsetmek hoşuma gitmiyor. Bununla beraber size, bulunduğunuz yerler dediniz de, onlardan kısaca bahsedeyim. Mecburi hizmet zamanında Kızıltepe, Ergani... Burada hastane vardı, sağlık merkezleri büyük geniş. Hem onların başhekimleri hem de hükûmet doktoruydum. Sonra ihtisas yaptım. Mecburi hizmet bitince. Tarsus, Mersin, o arada Diyarbakır ve Ankara'da bulundum. Ve daha önce de İstanbul'da, Şişli Hastanesi, Beyoğlu İlk Yardım Hastanesi, şimdi adı Taksim Hastanesi'dir, bulundum buralarda. Tanıdık kimselere gelince... Edebiyatla ilgili olanları söyleyeyim. Tabi tıp benim mesleğim ve tıpcı isimler sizi pek ilgilendirmeyecek. O bakımdan. Edebiyatla ilgili olanları söyleyeyim. Başta Yahya Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Nihad Sâmi Banarlı, Rıfkı Melûl Meriç, Orhan Şaik Gökyay, Ahmet Muhip Dıranas yakın dostlarımdandı. Tabii bu arada dostluğuna çok büyük değer verdiğim

Ahmet Kabaklı çok iyi bir insandır. Temiz kalpli, iyi bir insandır. Ve daha genç nesilden Yavuz Bülent Bâkiler. Şu anda hatırıma gelen bunlar ama daha başka dostlarım da var tabi. Umumiyetle, Ankara'da cumartesi günleri bizde benim çalışma yerimde bazı arkadaşlarla toplanıyoruz. Oraya Şükrü Elçin de geliyor. Tabi hafta arasında buluştuklarımız da olur. Zaten aynı Enstitüsü bünyesindeyiz. Yani Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsünde. İkimiz de üyeyiz. Şükrü Bey başkandır aynı zamanda. Edebiyat sohbetleri yapıyoruz. Yurdun diğer taraflarına dağılmış başka dostlarımız da var tabi. Bilhassa edebiyat sahasında gerek yeni Türk edebiyatı gerek eski Türk edebiyatı gerekse halk edebiyatı. Tabii mesleki çalışmalarımın arta kalan zamanda yapıyorum bunları, çok yoğun bir mesai içindeyim. Benim mesleğim yorucu bir meslek. Tıp. Onun dışında inşallah bu kış bitirebilirim, Yahya Kemal'i hazırlıyorum. Bunun dört başı mamur olmasını istiyorum. Ne dereceye kadar muvaffak olabilirim orasını bilemem de, istediğim o. Çünkü dikkat ettim, Yahya Kemal hakkında pek çok neşriyat vardır. Mehmet Âkif ve Yahya Kemal. Bu ikisi hakkında edebiyatımızda çok neşriyat vardır. Yani ikisinin de aktüalitesi devam etmektedir. Ama sanırım Yahya Kemal hakkında yapılan neşriyat Mehmet Âkif hakkında yapılan neşriyattan biraz daha fazladır. Yalnız benim arşivimde, benim kütüphanemde birkaç rafı dolduracak kadar Yahya Kemal hakkında neşriyat var. Tabii bunların bir kısmı makale tarzında, bir kısmı broşür tarzında, bir kısmı kitap tarzında, bir kısmı antoloji gibi derleme ve seçme gibi eserler mahiyetinde. Ama bir şeye dikkat ettim; Yahya Kemal hakkında yazılanların hemen hemen hepsi diyebileceğim kadar büyük bir çoğunluğu basmakalıp yazılardır. Birbirinin tekrarıdır. Ben bunu istemedim. Kitabımda böyle olmasını istemiyorum. Tabii hatıralarım girecek. Ama hatıralarımı da hani gün gün bir not defterinin, bir hatıra defterinin bütün sayfalarını ve bütün satırlarını nakletmek istemiyorum. Yeri geldikçe Yahya Kemal'in şiirini, sanatını açıklayacak bir nokta olduğu zaman, o hatıramı da o açıklamaya yardımcı olmak üzere nakletmek istiyorum. Bunlar var. Sonra yanlış değerlendirmeler yapılmış Yahya Kemal hakkında. Bilgisizlikten doğan. Bilmediklerinden doğuyor. Bir kısmı da maksatlı. Yani bile bile. Bildikleri hâlde o yola dökmek istemişler. Onları düzeltmek istiyorum. Yahya Kemal'in tesirlerini daha Fransa'dan başlamak üzere ölünceye kadar yani 1958 Kasım'ına kadar tesirlerini belirtmek istiyorum. Notlarım, dosyalarım, hepsi hazır da daha daktilo edilmedi, daha doğrusu tam tasnif de edilmedi. Hepsi bittikten sonra bunlar daktilo edilecek ve yayınlanacak inşallah. Şimdi bütün kafamda burğu gibi duran, beni meşgul eden şey bu. Tabii tekrar ediyorum, kendi mesleki çalışmalarımın arta kalan zamanda yapabiliyorum bunları. Ankara'da çok yoğun bir mesai içinde, son derece kesif.

Hocam peki ilkokuldan başlamak üzere nerelerde öğrenim gördünüz, onları da öğrenebilir miyim? Hangi ilkokulda okudunuz, ortaokul, lise? Bunlar da çok önemli benim için.

Şimdi önemli de, benim hakkımda iki kişi; biri Dicle Üniversitesinde bir genç araştırma görevlisi, biri de Afyon Kocatepe Üniversitesinde bir yardımcı

doçent. Bunların ikisi hocalarından, bölüm başkanlarından aldıkları vazifeyle benim hakkımda monografi hazırlıyorlar. İki aynı yerde. Onlar yakın zamanda çıkacak. Ben size onu vereceğim. Onlar hem de tam sıralamayla yani kronolojik olarak eserlerimin, araştırmalarımın tıbbi olanlar Türkiye’de çıkanlar, yurtdışında çıkanlar. Onların hepsi sıralandı. Orada. Sanırım yakın zamanda bu ikisi de yayınlanmış olur. O zaman ben size onu gönderirim.

Hocam bugün sizi daha fazla yormak istemiyorum. Yalnız tabii benim için kâfi değil bunlar. Yani benim arzum kendisiyle görüştüğüm yazar, şair, sanatçı, her kimse onun A’dan Z’ye hayatını kaydetmektir. Bunlar geleceğe kalacak çalışmalardır. Dolayısıyla biz ne yapabilirsek o geleceğe kalacaktır. İnşallah daha sonra bir başka gün tekrar devam ederiz hocam. Bu güzel sohbetimiz için size çok teşekkür ediyor, sağlıklı bir ömür diliyorum.

Ben de size buraya kadar zahmet edip geldiğiniz için çok teşekkür eder; sağlıklı, mutlu ve başarılı bir ömür geçirmenizi dilerim.